

ABONNEMENT:

Pour un an 350 Piastres
Edition spécial. 500 ptrs.

ADRESSE:

«İdjtihad» Constantinople

Téléph. St. 865

XXIV ème ANNÉE

15 Juin 1929 No. 275

TÜRKÇE VE FRANSIZCA

İLMÎ, EDEBÎ, İKTİSADÎ, SANA'Î,
SIHHÎ MECMU'A

Aboneman: Seneliği [24
nüsha] Türkiye için 2 bu-
çuk, haric için 3 buçuk,
Âlâ kâğıdlısı 5 liradır.

İdarehanesi:

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi te'sisi:

1904 — Genève

Yirmi dördüncü sene

No. 275 15 Haziran 1929

BİR AHLAKIN İCMALI

Yazan: J. M. Guyau

VII

Ölümün karşısında hayatın ne kadar za'if olduğunu anlamak için bir sopa darbesi gibi bihud düşüren şedid ve anif hastalıklardan değil, doğrudan doğruya şu'uru hesare uğratmayan batî ve şiddetsiz hatta bir nevi «rythme»e tabî' olarak bazen ruc'at ediyor görünen, hayat ile tekrar tanışmanıza, yarım bir sihatla, musa'id olan sonra avdet eden, üzerinize çöken, sizi kısıvrak saran o uzun devreli muzmin hastalıkların birinden geçmek lazımdır. O zaman hasta hayata, mütevâliyen doğanın ve ölüme doğru gidenin intiba'larını his eder. Böyle bir hasta bir zaman esnasında gençliğin şevku hararetlerine malik bulunur, sonra ihtiyarin za'ifliğine ve füturuna düşer. Genç olduğu müddetce kendine, iradesinin kudretine iman ile kendisini

ŞA'İR EBEDİ GENC

Güllerle, bülbüllerle, tazeliklerle dolu
Bir beharın gönlüyüm başıma yağsada kar;
Yüreğinde ey kudsi mehabbef ellerinin
Açtığı yaralardan kan değil nağme akar;
2 Eylül 1928 AB. DJ.

dolu his eder; istikbale hâkim olmaya kendisini kabiliyetli, şu'una karşı mubarezesinde galebe etmeye kendisini âmâde his eder, yüreğinden ümid taşar ve her şey üzerine saçılır; güneşin şu'a'larında ve ağaçların yapraklarından insanların yüzlerine kadar her şey kendisine tebessüm eder; lakayd tabî'atde, bir dostdan, bir müttefikden, kendi iradesile mutabık sırrî iradeden başka bir şey görmez; artık ölüme inanmaz, zira tam bir ölüm iradenin bir nevi' kendisini gayp etmesi, bayılması olur; halbuki kuvvetli bir irade bayıla bileceğine inanmaz. Bu vech ile ona öyle gelir ki istemek kuvvete, azm ve cezm sayesinde ebediyyeti feth ede bilir. Sonra temamilen farkına varmaksızın ümid ve irtizarını teşkil edan bu hayat ve gençlik

dolgunluğu yavaş yavaş sarf olunur. kendisinden çekilir, bir kabın nereye gittiği bilinmeksizin bihemehal inen suyu gibi gayb olur. Aynı zamanda âtiye itimadı za'ifler ve muhtel olur: iman ve ümid muvakkaten zi kudret olan fakat aradan çok geçmeksizin faik kuvvetlereyenilen geçici bir fa'aliyeti şu'ur olub olmadığını kendi kendisine sorar. O zaman irade tekrar ayağa kalkmak, tekrar evvelki haline gelmek ister bunun için bihude cehd eder. Çok geçmeden kosumu altında yıkılan bir at gibi bitab uzviyetinin altında kıvrılarak, bütün sikletile tekrar düşer. Sonra zekâ kararır: kendisinde bir nevi' gurubun bütün tefekkurleri üzerine yayıldığını his eder; aksamın geldiği his olunur. İnsan ister istemez te-

kâmül bihemehal ta'kib eden inhi-lalin bu batî ve hü-zünlü fi'iline şahid olur:

Vücut (être) tedricen gevşer ve erir; hayatın vahdeti dağılır, irade dağı-

lan ve hey'eti mecmu'ası «ben» liği «moi»yı teşkil eden bu varlıklar huzmesini toplama-yı, muhafaza etmeye bihude çalışarak bitab düşer; her şey perişan ve toza munkalib olur. Nihayet o zaman, ölüm mütekkire için daha az gayri muhtemel, daha az nakabil fehm olur:

Güneş ufku altına gittiği vakit artan karanlığa alıştığı gibi, göz buna alışır. Artık o zaman ölüm şe'niyyen nasılsa aynen öyle görünür: hayatiyyetin bir sönmesi, deruni «énergie» nin bir kuruması. Bu vech ile derpiş olunan ölüm, az ümid bırakır: bir kaza neticesi bayılmadan sonra insan ayılır, insan ifaket bulur, fakat tam bir za'f ve bitabîden sonra nasıl kalkıla bilir? Ölümün ebedî olacağını anlamak için ihtizarın epeyce uzun olması kâfidir. Nihaye-

tine kadar yanan bir mum tekrar yakılmaz. Hayatın nihayetine kadar şüuru bırakan batî hastalıklarda en ziyade hüzn engiz olan hal budur: zira bu hastalıklar evvelâ ümidi alır, zira insan iliğine kadar vücudun eridiğini his eder; zira [o zaman] insan köklerinin koparıldığını gören bir ağaca, yıkılmasına şahid olan bir dağa benzer: Bu vech ile bir nevi' ölüm tecrübesi kazanılır; insan riyaziyyon için me'luf bu *passage à la limite* vasıtasile ölüm hakkında tekribî bir ittila' elde edebilecek kadar ölüme yaklaşır. Yok olmak yahud hiç olmazsa dağılmak, inhilâl etmek —eğer ölüm sırrı bu ise, buna muttali' olmak canhıraştır fakat yine muttali' olmak daha eyidir.

Hakikaten ebedî hayat o hayat olur ki zamanın taksimatını dolaşmak için kendi kendisini taksim etmesi lâzım gelmez, imtidadın [«Durée» nin] her noktasında bulunur ve bizim için bu imtidadı teşkil eden farkları bir hamlede ihtiva eder. O zaman kendimizi gayri, muteharrik olduğumuz halde, daima mutehavvil mahluklar tasavvur ederdik. Bu vech ile *météorolologia* haritleri üzerinde, geçen fırtınanın girdibadi sabit hatlar ile derpiş ve tasavvur olunur. Fakat şayanı arzu olan bu ebedîlik, ihtimal ki, kasavetlerin en büyüğünü teşkil ederdi: zira bizimle muhit arasında muhalefet daha büyük olurdu, şedid hüzn ve keder daimi olurdu; daha 'alaka peyda etmeden evvel her şey'in bizden uzaklaştığını görürdük. Zamanın sürükleyüb götürdüğü mahlukların ebedî olarak tasavvur etdikleri ilahi edyan a'zam lakayplikden, yahud a'zam ümitsizlikden, bir ahlâki ifritliğin [«monstruosité morale» in] yahud musibetin teş'unuden [«réalisation» indan] başka bir şey olmazdı.

(Devam edecek)

AMELİ RUHİYYAT

Yazan: Dr. Gustave Le Bon

§ Bazı siyasî i'tikadlar, bu i'tikadlara temame lâkayd fakat maksadlarının menfa'atına bu i'tikadları kullana bilmekten ümid var bir sürü nutuk perdazlar celb eder. (Catilina) [**] bu gun hayatda olsaydı kendisini sindikalist, yahud bolşevist i'lân ederdi.

§ Aklen yanlış olmakla beraber insanları yekdiğerine mütesanid ve merbut kılan bir i'tikad, aklen doğru fakat onsuz akvamin feyz ve re'lah bulamadığı vahdeti tefekkürü yaratmaktan âciz olan bir i'tikada politikada faikdir. Siyasî ve dinî i'tikadların tarihi bu prencibin nuru altında takdir olunmalı, bu prencibin nuri irşadiyle, bu babda, hüküm verilmelidir.

§ Dinî, siyasî ve ictimai mevhumata bedel şe'niyet [Réalité] lerle idare edilen bir kavmin mevcudiyeti güc tasavvur olunur. Tarih bunun misalini zikr etmez.

§ Siyasî ve dinî i'tikadların istihzar olunduğu hissî ve sırrî daire [Cycle] lere akl pek az nufuz etdiğinden cahillerin ve âlimlerin kana'atları yekdiğerlerinden pek farklı bir kıymete malik değildirler. [yani mu'takid âlimin mu'tekid cahilden farkı pek azdır].

§ (Kremelin) sarayından emirlerini, bu emirleri kemali ta'zim ile telekki etmek için (Tours) da kongra halinde ictima' etmiş olan inkilabcılara gönderen bolşevist diktatörlerin misali, her i'tikadın kurtulmuş olduğunu zu'im eden isyancılar da bile nas [Dogme] lara teslimiyet arz etmek ihtiyacının ne kadar şedid olduğunu göstermeğe yardım eder.

§ Muayyen bir dereceye vasıl olur olmaz, sırrî [Mystique], dinî yahud siyasî i'tikadlar ister istemez tahribkâr olur.

§ Gerek san'at [Art] da, gerek politika şukûh, kıymetlerin büyük bir nazi-